

Valahoj a város egyik szegletén, pontosabban a Lenin körút kis terén... Nem, inkább a lakótelepen, ahol a bekötött szemű egy erősebb volt a hivatalos névadónál... Vagy inkább a lovas szobornál, aminek temporát egy város felhivatalos nyelve tette híressé? Nem mindegy? Kocsma, talponálló, bisztró, gyorsbűfé — élet, világ, félvilág. Közönségesen egyszerű, s talán ezért is születik újra minden reggel az emlékezet kezdetei óta.

Csattogó szemetesautók a hajnali szélben: zötyögve fordul az első villamos, és a lassan széteső sötétben elindul a város valahová. Felülnek az utcák, hátukon friss szemetet lökdös a szél. Ott, azon a sűrű téren pedig sűrű lovas szobor örzi évtizedek elfelejtett nyugtalanságát.

Elsőnek mindig a köd szédül be a talponálló ajtaján. Rákőnyököl a kövér asszonyra a pénztárgép mögött, akiről senki sem tudja, hogy egyáltalán létezik-e máshol, mint itt, a mindig köveskemény füstbe csavarva, vagy a kideríthetetlen korú pultokkal együtt született. A sűrű összekoccanó sörösládákkal, a csellen-gő suhancokkal, a vastag újjú rakodókkal, akiknek már csak a májában lüktet az élet: a mindig közömbös arcú rendőrökkel, az igazlattal, ami előtt egy pillanat alatt megrikul a zaj.

Halhatatlan szobrokat farag itt a hajnal.

Kilenc óráig józanságra ítelték a világot. Kilenc óráig fegyelem lóbalja a lábát a pultokon, és álmosan szendereg a jó erkölcs. Unalmas csend siratja a ketté tört szokásokat, bámulja azt a néhány idegen arcot, ami bután hajol kávéja fölé. Am háromnegyed kilenckor érkeznek a javíthatatlanok. A reménykedők, akikben valami megfoghatatlan, ösbizalom éled az emberség iránt; akik magukat-múltjukat szégyellve ténferegnek a pénztárgép felé, s csak egy szempillan-

tással jelzik: egy aprócska blokk széttörhetné a reggel hideg rácsait, és fényt lopna a szemükbe. Mert hiába ismerik, nem értik a törvények hatalmát, s ha máshol nem, hát itt próbálnak szétfeszíteni korlátokat. De itt is erőtlenség, mert a kortalan, kövér asszony most tiltakozó, fenséges hatalommá válik — fehér köpenybe bújt felkiáltójel.

Az átvirrasztott éjszaka után halkán bukácsol néhány közsötés. Üresen koppanó szavak. Két mély szippantás abból a mindig utolsó szál cigarettából öli meg a gyomor követeléseit. A dohányfűst, ismerve útját, lassan mozdul a plafon felé, rálehel a piszkos ablakokra, érdekesen simogatja a ráncokat. Öt perccel kilenc előtt erősödik a zaj, ma utójára rendeződik a sor, s már senki sem bánja, hogy nem a bolt előtt tüntette el a mindennapi töményt. Mert az ital szertartását csak itt lehet végigjátszani. Ha kilencig kell várni, hát várnak kilencig. Készülnek, próbálkoznak, gondolatban százszor is megmarkolják az apró poharat, s az ismerős illat ott lebben az orruk előtt.

A süteményes pult fölött hatalmas óra takarja a falat. Valamikor, mint dísz, időtlenül mutatta a megrekedt pillanatot, de több mint egy éve pontosan jár, hogy ez a kis világ hozzá igazíthatja a sajátját.

Felhasználatos az első nevetés. Másodpercek, s már annyi sem. Csattan a gép! Vihog, beszél, mutogat, tolakszik, vigyázza, őrizi helyét mohón a sorban vagy ötven ember. És ki veszi azt észre, hogy minden második a száját simogatja?

Kövér fuvaros rongyig koszos, kockás zakóban ötszázat lobogtat. Hatalmat érez, és dölyfösen türelmetlen. Mögötte a sorban öregasszony. Jegyszédő egy soha

Nyitástól zárásig

nem létezett nagy színházból, ahol annak idején csillag volt ő a rózsaszínű égén, s olyan is előfordult, hogy a kórus ely sorában énekelhetett. Otthontalanok a nagyállomás restijéből, a piacról, a kormoszöld rókusi fák alól — színesre hazudott emlékekkel.

Es becsik az első öltöny. Vakít a fehér ing, ügyetlenül leng a zakó zsebébe gyömöszölt nyakendő. Sápadt arc lobogtat egy nyúzott lecke-könyvet. Fizet, mert az élet meghatározott rendben zajlik, mert körülveszik a mindig izgulók, a barátok, s akik lehetnének barátok, de ebben a rohanó világban kinek van türelme barátságra? Biztatja a lány is, mert hát, ugye, most megérdemeljük — mert ez a vizsga valóban férfimunka volt.

„Most miért nem hiszed el, hogy igenis odamondogattam neki?” — kiált fel dühösen egy hang, s pergő szavakkal bizonygatja, hogy ő is volt valaki, de az élet kegyetlen, és hol van az a nyár?

A kéz is az élet tükre. A hadonászó, a poharat szorító, a pultra könyöklő, a pénzt kiszámoló, az üveget visszaváltó. Az egyre erősebb pálinkagőzben a piszkos is kiszédül a köröm alól, de ez nem zavarhatja az egyre igazabb igazságokat, a semmibe lödülő hitvitát, a tört fényű emlékezést.

„A” likőr, „B”, „C” likőr. A cseresznyét talán vizezik, de a borba fulladást merül az öblös kanál.

Délben a terem ünnepléses, mint egy akadémiai ülésen. Vastag könyvekbe szorított tudományok lapulnak a pult alatt, s a divatlapból kipattanó lányok is egyre felszabadultabban nevetnek. Vizsganap. Mert itt minden nap vizsga. Az élet (csupa kisbetűvel) ad fel mindig új kérdéseket.

A kóklerek, a nyálás szájúak, a fafejűek és a kispolgárok gyorsan cserélődnek (részlet egy törzsvendég monológjából), az erősek viszont egyre sűrűbben számolják a pénzt — a fizetést, a gyerektartást, a keresetkiegészítést, az ösztöndíjat — s ma újra úgy döntenek, hogy ebédre nem herdálják a maradékot. Pedig a gyomor is üres már, mint a fej, s lassan senki sem fejezi be azt a bizonyos elkezdett mondatot. Fölösleges is, hiszen új tervek születnek.

„Ezt azért nem kellett volna — és ha akkor úgy indulok —, mert hát szinte értelmetlenül telt el ez a négy év — és én meg akartam tanulni németül —, hogy miért hagyta abba a sportot?” De hiszen az élet nem jötték, mégis jólesik játszani vele.

A sarokban szikár öregember bújjik, fehér, borostás arccal Olajfoltos zubbony hasadékain figyel a szemlélődő „közeget”, de mint eddig soha, most sem sikerült elbűjni. Néma bölcséssel nyugtazza az érdeklődő mosolyt: tudom, ki vagyok tiltva — s csak egy rezdüléssel kér néhány pillanatot. Csak ezt az utolsó korty sört, s már indul is a lassan kigyózó sossal. A rendőr csak szemével igazoltat, hisz úgyszintén illetékes tudja a kötelességét...

A fiú kávéhoz a lányhoz, és újra el szeretné kezdeni. Talán már itt, talán egy hajnalba fordululó vita után, agyonhasznált lepedőre dőlve? A lány ezt tudja, s indulna a végtelen Tiszapart felé; örül, hogy a rum szétfeszíti az ereit; és boldog, mert csak holnap kell rájőnnie újra, hogy nincs mit elkezdni.

A füst ráül a fejekre, a hamu sört vedel, s meglőt a tenyéren. Vastag bűz szorul a testek közé. Elviselhetetlen a meleg, elsőt fordul a gyomor. De kint (most

meg sokan tudják, hogy van Kint és ott is történik valami) olyan sűrűre a köd, olyan kegyetlenül szorítja az ablakot...

„Mert gyűlölöm a romantikát, de emlékszel?”

„No meg az akácok út, és ott volt az a ház, — és mindenben az embert kell megtalálni — hát nem látod, hogy emberek vagyunk?”

Fél háromkor dörömböl a déli-öltös mészak és negyed ötkor bezárnak a hivatalok. Egyre többen próbálkoznak. A sor, mint egy idegen szörny, hullámszik a pult előtt. Pufajka, munkáskabát, bizományiban lelt, „ugye, azért még nagyon jó?” zakó keresi a helyét a most csuromvíz öltönyök között. És az öltönyök holnap már biztos, hogy tanulni fognak — de legkésőbb holnapután —, mert ennek a füstös értelmetlenségnek örökre vége. A pufajka meg munkába indul, bár ezért a pénzért...

A terem már felismerhetetlen és időtlen. A pénztárgépet ma épp negyedszer javítják, az utolsó süteményen vagy félcentis a por, s a reménygőláb alatt mint-ha megreccsenne a föld.

Valaki a W. C.-ben alszik, valaki adjon egy hűszart, valaki még mindig az első feleségéről mesél.

Csak egyszer kell elkiáltani: záróra! A szemek előtt már rég lezuhant a redőnyt, s az utolsó korty után komolykodó arcok próbálkoznak. Csak a harmadik lépésig kell bírni! Csak a harmadikig, hisz utána már megszokásból is halad. És holnap? Még csak az kéne! En nem akarok a W. C.-be hányni, mert... Szóval, nem is tudom. Hé, vigyázz már, hát mindjárt a kocsii alá esel!

Csak azt nem értem, hogy ezt a szobrot miért nem mészaz meg senki, hiszen erős fickók vagyunk! Talán majd holnap?

BÁTYI ZOLTÁN

Híd állott ott

Híd állott ott, ahol most csak két kőhalom. Két hídó a Tisza két partján szomorúan árválkodik, a 125. év, 1858. december 2-án átadott vasúti hídát idézve.

Az 1852-ben felvetődött első gondolatokat követően, a Tiszai átívelő vasúti híd létesítésére 1855-ben kezdődtek meg a tárgyalások, két elképzeléssel. Az egyik: a pesti vasútvonal a mai Tolbuhin sugárúton, Dugonics téren, Somogyi utcán érte volna el a Tiszát, majd át a létesülő hídon, és tovább a Csanádi utcán. A másik elképzelés a Boszorkány-szigetnél vezetne volna át a vasúti hídát. Végül is egy harmadik megoldás valósult meg. Az Osztrák Államvasutak 1856. novemberében kötötték meg az építési szerződést a francia Ernest Gouin-céggel. Az első pillér cölöpözését 1857. március 1-én kezdték, és ugyanazon év július 7-én eresztették le az első pillér vasoszlopát a folyó fenekére.

A szegedi vasúti hídon technikátörténetileg két érdekes módszert valósítottak meg. Itt alkalmazták hazánkban először a légnomások (keszonos) alapozást. Ezt az építkezési eljárást először 1841-ben alkalmazta a francia Tiriger mérnök. Az eljárás ugyan ismert volt, de a szegedi híd építésénél csak kisebb munkáknál alkalmazták. Az itteni alkalmazás-technikát világviszonylatban is a legelső közé tartozik. (Móra Ferencről tudjuk, hogy a technikai újdonságok iránt igen élénken érdeklődött Jókai Mór leutazott Szegedre, és egy keszonban leszállt a Tisza fenekére.)

Dr. Ruzitska Lajostól, a híd történetének feldolgozójától ismertetjük a műszaki adatokat. A híd teljes hossza 439 méter, a vasszerkezeti rész hossza 352 méter, volt. A pálya magassága az 1855. évi legmagasabb vízszint fölé 8 méterre épült. A pillérek vascsövekből épültek. Az összekötött csöveket lesúlylyesztették a meder fenekére, majd a cső tetejére egy ugyanolyan átmérőjű zsílpot helyeztek, amely-

nek kifelé és a pillér csőve felé is volt egy ajtaja, és így a cső belsejébe sűrített levegőt lehetett nyomni, amely a cső alján a vizet kinyomta. Így két ember bemászhatott a csőbe, ahol a talajt fellazították, vödörrel a csövön és a zsílpot keresszűt végelték az ürítést, s a cső lassanként lejjebb süllyedt a talajba. Ezt a folyamatot a kellő mélység eléréséig végezték.

A híd pillérei tehát ilyen légnomások módszerrel készültek, és a keszonmunkások algyői parasztok közül kerültek ki. Egy-egy pillérnél két csövet súlylyesztettek le, és amikor elérték a kellő mélységet, akkor még cölöpöket is vertek be a csőbe, az altalaj sűrítése céljából. A csövet aztán kitöltötték betonnal, és a cső tetejére helyezték el nyíllásként a 4-4 íves vastartót, amelynek minden darabját Párizsból hozták. Az egész híd a vas alappillérekkel együtt szegecselt állapotban készült. A szegecsel tartókat is itt alkalmazták először hazánkban. Ez volt a híd legnagyobb hibája mert a vasszerkezet a hőmérséklet változásai általi hosszváltozásokat nem tehetta meg. Emiatt kellett az eredetileg kétvágányú hídát egyvágányúvá egyszerűsíteni.

A híd tervezője és építője, Michel Cézanne mérnök 1859-ben naplószerű pontossággal számolt be az Annales des Ponts et Chaussées című lapban az építkezésről. Leírja, hogy a híd mind a 32 ívét 4 hónap alatt felemelték, anélkül, hogy a hajózást főtartották, vagy egyetlen vonatot is késleltettek volna. 1857 telén a mínusz 20 fokok hideg miatt négy hónapig szünetelt a keszonmunka, és a falazás, de a cölöpözés ekkor is folyt. A próbaterhelést 1858 novemberében kezdték, és az új hídát 1858. december 2-án átadták a forgalomnak. A vasútvonal 1878-ban érte el Orsovát. A híd építése közben úgynevezett

munkahidat is építettek, s ezen indulhatott meg a vasúti forgalom már a híd átadása előtt, 1857. november 15-én. A szegedi vasúti híd építésének ez a harmadik technikátörténeti érdekessége.

A hídból ma már semmi sincs. Csak a meder fenekén vannak meg a régi pillérek egyes csőveinek darabjai, és a két parton állnak a hídfők alapjai. Ezeket 250 négyzetméter cölöpből készült szádfal fogja körül. A jobb parti alappa 80, a bal partiba 138 cölöpöt vertek az alapok jobb biztosítására.

A hídát az első bombák 1944. július 3-án érték, majd az augusztus 24-i már sorsát is megpecsételte. Szeptember 2-án újabb bombatalálatok érték, majd október 10-én a visszavonulást követően a már erősen megrongált hídát, a megmaradt nyílásokat és pilléreket felrobbantották. A hadihelyzet diktálta körülmények között a vasúti híd helyére Cserta László, a MÁV szegedi igazgatóságának mérnöke tervei szerint fahidat építettek 1944. decemberében. Ezen közúti forgalom is folyt. A Tiszán át történt vasúti forgalom véglegesen 1946. december 6-án szűnt meg, majd 1947. január 1-től a közúti közlekedés is. Ezután a fahidat is lebontották. A híd 90. évét élt.

A vasúti híd épültével, a hajóhid helyett is vaszerkezetű közúti hídát szándékoztak építeni, sőt a pesti Lánchíd építésének mintájára már 1840-ben felvetődött köpüllérekben nyugvó tiszai híd építésének gondolata. Különösen szorgalmazta az ügyet a fahíd várnjévedelmének bérlője, Zsótér János.

Technikátörténeti érdekesség, hogy a 45 éves üzemelő híd teljes szerkezetét 1903-ban Kassalka János, a későbbi műegyetemi tanár, neves hidépítő tudós, statikailag részletesen felülvizsgálta, méréseire épült disszertációja nyomán kapta meg harmadiknak a műszaki doktori címet hazánkban.

(Képeink: Liebmann Béla gyűjteményéből valóak — az első fotó a 20-as évek végén készült, a másik az 1944-ben lebombázott hídát ábrázolja.)

BÁTYAI JENŐ

